

5. Global rettferdighet

Verden har ressurser nok til at alle mennesker kan leve godt, men disse er grovt urettferdig fordelt. For å få en rettferdig og fredelig verden trengs en radikal omfordeling av makt og ressurser, en energibruk som ikke skaper farlige klimaendringer og en økonomi underlagt demokratisk styring.

Motkreftene mot demokratisering og utjevning er sterke. Endring er bare mulig gjennom politisk og faglig organisering, og solidarisk kamp på nasjonalt og globalt nivå.

En tøylesløs kapitalisme er verken økologisk, økonomisk eller sosialt bærekraftig, og gir sterk maktkonsentrasjon hos store, transnasjonale konserner. Økonomisk makt samlet på få hender er en trussel mot reelt demokrati. Konsentrasjon av privat eierskap til kapital er kilden til mye av forskjellene i samfunnet. Det er derfor nødvendig å finne former for samfunnsmessig styring som setter strengere rammer for kapital og ressursforvaltning på viktige områder, og som gir mer demokrati.

Konsekvensen av den nye økonomiske verdensordenen er en massiv forskjellsutvikling. Forskjellene øker på flere nivå i verdenssamfunnet – mellom fattige og rike land, mellom fattige og rike i rike land, og mellom fattige og rike i fattige land.

Opphevingen av økonomiske reguleringer for kapitalen har åpnet for en omfattende global omstrukturering av produksjonen. Store deler av industriproduksjonen i de rike landene er blitt flyttet til land med billigere arbeidskraft. De multinasjonale selskapene har gått i spissen for denne utviklingen, og et relativt lite antall selskaper dominerer nå store deler av internasjonal økonomi. Kamp om å tiltrekke seg investeringer, sammen med manglende politisk regulering, gjør at disse selskapene langt på vei kan diktere politikkenes handlingsrom i ulike land.

Verden er i endring. USA får konkurranse av Kina som den dominerende økonomiske stormakt, og store land i Asia, Amerika og Afrika spiller en sterkere rolle i internasjonal økonomi. Nye globale maktforhold skaper ikke automatisk en mer rettferdig verden. Enorme forskjeller mellom rike og fattige land, og internt i det enkelte land, vanskeliggjør omstilling til et økologisk og sosialt bærekraftig samfunn. Selv om mange kommer seg ut av fattigdom, består store forskjeller og utbytting. Maktforholdene i internasjonal økonomi sender kapitalstrømmer fra sør til nord, og skaper mer urettferdighet.

EU preges av massearbeidsledighet, fattigdom og kollaps i tilliten til det politiske systemet. I mangel på gode, demokratiske alternativer vender folk seg i stadig større grad til høyreekstreme og ekstreme religiøse grupper. Den beste medisinen mot Europas økende ekstremisme er politiske løsninger som sikrer

verdige liv og trygge jobber for folk flest. Ved siden av å jobbe for å løse den sosiale krisa er Europa nødt til å samarbeide tett for å følge opp den trusselen som ekstremismen utgjør

Demokratisering av internasjonal økonomi

En tøffere global kapitalisme nødvendiggjør en styrking av motkreftene. For å skape rettferdig fordeling av makt og ressurser og hindre miljøproblemer må markeder styres og økonomien demokratiseres. Arbeidstakeres rettigheter må forsvares mot presset fra internasjonal konkurranse. Miljøet må forsvares gjennom å sikre at forurenser må betale for all forurensing og gjennom forbud mot farlige utslipp. Subsidier og innkjøpsregler knyttet til miljøvarer må ikke bli hindret av handelsregelverk. Rettferdig fordeling må sikres gjennom globale skatter og en konsekvent politikk for utvikling.

Slike hensyn er viktige for mennesker over hele verden. De må gå foran hensynet til profitt og særinteressene til stormaktene. SVs mål er internasjonale økonomiske institusjoner og regler som sikrer rettferdig fordeling, arbeiderers rettigheter og et bærekraftig miljø.

SV ønsker et styrket og mer demokratisk FN og at flere internasjonale avgjørelser flyttes til organer i FN-regi. Strukturelle reformer i utviklingsland, tvunget fram av internasjonale organisasjoner som IMF, Verdensbanken og WTO som betingelser for økonomisk utvikling, bidrar til å befeste makten til multinasjonale konserner på bekostning av fattige land. Bi- og multilaterale handelsavtaler framforhandles ofte i hemmelighet og kan inneholde betingelser som reduserer staters mulighet til å beskytte miljø, arbeidstakerrettigheter og offentlig velferd. Disse systemene truer ikke bare maktfordeling og solidaritet mellom rike og fattige land, de truer også enkelte staters mulighet til nasjonal suverenitet og råderett over egen utvikling. Skal makten til de globale konsernene utfordres, kreves en global motmakt. Det må skje gjennom fagorganisering, internasjonalt faglig samarbeid og en mobilisering for politisk styring av kapitalen både på nasjonalt og internasjonalt nivå.

Omfordeling av makt og ressurser globalt

I dag går de store pengestrømmene fra de fattige til de rike. De store og økende forskjellene mellom rike og fattige må bekjempes både mellom land og innad i land. For å skape bærekraftig utvikling og global omfordeling trengs store endringer i verdens økonomiske strukturer. Åpenhet om internasjonale pengestrømmer er en forutsetning for å stoppe ulovlig kapitalflukt ut av fattige land, som i omfang er mange ganger større enn utviklingsbistanden. Skatteparadis må bekjempes, og selskapene må pålegges å rapportere investeringer, virksomhet, inntekter og skatt for hvert land de opererer i.

For å støtte arbeidet for en mer rettferdig økonomisk verdensorden vil SV arbeide for handelsregler som gir utviklingslandene politisk handlingsrom og som ivaretar interessene til landenes befolkning. SV vil arbeide mot handelsavtaler med investeringsbeskyttelse som gir private selskaper og

utenlandske investorer mulighet til å saksøke stater for tapt fortjeneste grunnet politiske vedtak. Slike avtaler innskrenker landenes politiske handlingsrom og utfordrer grunnleggende demokratiske prinsipper. Handelsreglene må ikke frata fattige land virkemidler som har vært sentrale i vår egen utvikling, som konsesjonsregler, heimfallsrett, krav til lokalt innhold ved investeringer og mulighet til å subsidiere og tollbeskytte egne næringer. Det er særlig viktig at landene får muligheten til å bygge opp et mer variert næringsliv med mer avansert vare- og tjenesteproduksjon, der arbeidstakernes rettigheter er ivaretatt. Lokal matproduksjon må kunne skjermes mot å bli utkonkurrert av subsidierte landbruksprodukter fra rike land. Et utviklingsfremmende handelssystem må også redusere transport, for å ivareta miljøhensyn og smittevern.

Stor gjeldsbyrde skaper avhengighet og skeive maktforhold mellom låntaker og utlåner. Det trengs internasjonale prinsipper for ansvarlig långiving og låntaking som kan hindre nye gjeldsfeller. Illegitim gjeld må slettes.

SV jobber for en strengere regulering av finansnæringen både ute og hjemme. Mangelen på internasjonal regulering av finansnæringen fører til at velferden i mange fattige land blir truet i kampen mot interessene til internasjonale spekulanter. SV arbeider for å etablere internasjonale skatter på finanstransaksjoner og transport som kan bidra til finansiering av utvikling og klimatiltak i fattige land. Norge må bli et foregangsland ved selv å innføre slike skatter og avgifter.

Utviklingsbistanden fra rike land må økes, og innrettes på en måte som kan bidra til å øke de nasjonale inntektene slik at bistanden på sikt blir overflødig. Både stat-til-stat bistand og bistand til multilaterale organisasjoner og sivilt samfunn må brukes på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling og styrking av demokratiet i mottakerlandene. Støtte til klimatiltak må komme i tillegg til eksisterende bistand.

Internasjonale miljø- og klimautfordringer

SVs mål er et økologisk, økonomisk og sosialt bærekraftig samfunn. Det er et samfunn der makt og ressurser er rettferdig fordelt, der konflikter løses fredelig og der naturen ikke overbelastes.

Det er fullt mulig å skape et slikt samfunn, men det krever dyptgripende endringer i måten vi organiserer samfunnet på.

Naturen skal tas vare på fordi vi som mennesker er avhengig av den, men også fordi den har verdi i seg selv. Et rikt naturmangfold er vår viktigste ressurs og sikrer oss mat, medisiner, materialer og livskvalitet.

Naturressursene er begrensede ressurser som må sette rammene for all økonomisk aktivitet. Jordas ressursgrunnlag trues nå av et økonomisk system som ikke tar hensyn til miljøet. Kapitalismens tvang til vekst ødelegger ressursgrunnlaget og overbelaster naturen, samtidig som den reduserer

menneskene til forbrukere. Kostnadene ved ødelegging av menneskenes livsgrunnlag blir ikke tatt med i de økonomiske aktørenes regnskaper, men blir betalt av de fattige og marginaliserte, og skjøvet over på framtidige generasjoner. Skal vi løse klimaproblemene og bevare artsmangfoldet, kreves det en fundamental omlegging der økologiske grenser og hensynet til mennesker og miljøet er styrende for økonomien.

Skal vi få til denne omleggingen, er det helt nødvendig å forstå hvordan makt og økonomiske ressurser henger sammen. Sterke krefter tjener på miljøproblemene. Det rike mindretallet som tjener på dagens forurensende og fossile økonomiske system, utgjør en alvorlig motkraft til de miljøvennlige løsningene som vil komme flertallet til gode. Økt demokratisk kontroll over økonomien er derfor en forutsetning for å oppnå reelle endringer i retning et økologisk bærekraftig samfunn.

Klimaendringer er sammen med global fattigdom og skjev fordeling den største utfordringen menneskeheten står overfor. Menneskelig aktivitet har økt andelen klimagasser i atmosfæren med over en tredel. Det betyr at havet stiger, at sult som følge av tørke vil sende millioner av mennesker på flukt, at tusenvis av arter vil forsvinne og at enorme verdier ødelegges.

En global temperaturøkning er allerede i gang. Vi må hindre at temperaturøkningen på jorda overstiger to grader fra førindustrielt nivå dersom vi skal unngå alvorlige, uopprettelige skader på mennesker og miljø. Det krever at de globale utslippene av klimagasser reduseres drastisk og at hensynet til klimaet må gjennomsyre alle beslutninger.

Det er en fundamental motsetning mellom klodens behov og den markedsorienterte ideologien. Klimaet og miljøet krever at vi dramatisk begrenser vår rovdrift på naturressursene.

Ingen av jordas innbyggere har større rett enn andre til å slippe ut klimagasser i atmosfæren. Men den rike delen av verden har stått for mye større klimautslipp enn mennesker i fattige land, samtidig som det er folk i fattige land som rammes hardest av klimaendringene. Dette gjør at rike land står i en klimagjeld til fattige land. De rike landene må derfor ta ansvar både for å kutte sine egne utslipp og for å finansiere utslippskutt og klimatilpasning i den fattige delen av verden. Utviklingsland må også få muligheten til å øke sin velferd, men uten å belaste miljøet slik Vesten har gjort. Først da kan vi skape klimarettferdighet.

Verdens matproduksjon må sikres mot overbeskatning av ressurser og et industrielt fiskeri og landbruk som overforbruker naturressursene. SV mener at matproduksjonen må ta vare på det biologiske mangfoldet, bidra til mindre transport av mat og begrense klimautslippene. Prinsippet om matsuverenitet må legges til grunn, slik at land på en demokratisk måte kan utforme landbrukspolitikken så den sikrer mat til landets egen befolkning. For å sikre matproduksjonen må dyrkbar jord vernes mot utbygging.

Det trengs en omfattende omprioritering av verdens ressurser for å nå målet om et bærekraftig samfunn. Et mer demokratisk samfunn med sterkere politisk styring av økonomien er derfor nødvendig for å løse miljøproblemene. De store pengene og de kloke hodene må brukes til forskning og teknologiutvikling som styrer samfunnet i økologisk retning. Samfunnsplanleggingen må styrkes slik at viktige sektorer som transport, industri og landbruk tar hensyn til miljøet. Da må makt flyttes fra store selskaper og over til demokratiske organer som kan ta beslutninger til beste for mennesker og miljø. Slik henger miljøkampen nøye sammen med kampen for utjamning og demokrati.

En fredelig verden

Vi ønsker en verden der det finnes internasjonale regler og institusjoner for å sikre fred og sikkerhet, samtidig som flest mulig avgjørelser tas nært folk for å sikre demokrati og folkestyre. SVs internasjonale arbeid er forankret i fredsbevegelsen, menneskerettighetsbevegelser og arbeiderbevegelsen.

Til tross for viktige framskritt tar krig og væpnet vold livet av mange mennesker hvert år, særlig fattige mennesker i fattige land, og stormaktenes atomarsenal kan fortsatt utrydde livet på jorda mange ganger. Bruddene på internasjonal lov og rett er fortsatt mange, og fattigdom og utbytting er en viktig årsak til konflikt. NATO er med på å sikre at de rikeste landene kan ta i bruk både økonomiske og militære virkemidler for å ivareta sine interesser.

I dag er USA en dominerende supermakt, men også regionale stormakter spiller en tyngre internasjonal rolle. Klima, fordeling og fred står fram som tre globale utfordringer som er tett vevet sammen.

Terrorismens mål er å skape frykt og utrygghet, og utøves både i statlig og ikke-statlig regi. Uansett årsak kan terrorisme aldri forsvares. Innenfor de rammene som hensyn til demokratisk kontroll, menneskerettigheter og personvern setter, vil SV støtte nødvendige beredskapstiltak mot terroraksjoner. Vi kan bare få en langsiktig løsning på utfordringen fra ulike former for terror dersom vi bekjemper de faktorene som skaper grunnlag for ekstremisme og terrorisme.

Verdens atomvåpenarsenaler utgjør en stor trussel mot fred og sikkerhet, og spredning av atomvåpen kan få katastrofale konsekvenser. SV vil derfor arbeide for en internasjonal konvensjon som forbyr atomvåpen, og for full atomnedrustning. Norge bør søke samarbeid med andre land som arbeider for et forbud mot atomvåpen. SV vil sikre at forbudet mot produksjon, bruk og handel med landminer, klasevåpen, kjemiske og biologiske våpen overholdes og styrkes. Det må innføres et internasjonalt forbud mot bruk av utarmet uran i våpen.

SV er et fredsparti. SVs utgangspunkt er at konflikter skal bli løst med ikke-voldelige midler.

SV tar avstand fra all bruk av militærmakt som ikke er hjemlet i FN-pakten. 2000-tallets invasjoner i Irak og Afghanistan har vist de katastrofale

konsekvensene slik bruk av militærmakt kan få. SV støtter okkuperte land og undertrykte folk i deres kamp for frihet og demokrati.

Konflikt innad i land og væpnet vold tar livet av langt flere mennesker enn krig mellom land. FN må engasjere seg langt sterkere i disse konfliktene. Utvikling, forebygging og rettferdige og langsiktige fredsprosesser kan bidra til å hindre krig og starte en fredelig utvikling.

SV vil styrke menneskerettigheter, internasjonale avtaler og institusjoner som forvalter dem. Vi vil ha sterkere sanksjonsmuligheter for å sikre disse. SV åpner for å bruke boikott og sanksjoner i situasjoner hvor andre diplomatiske, politiske og mellomfolkelige virkemidler har vist seg utilstrekkelige.

Internasjonal organisering

I møte med klimakrisa, verdens fattigdom og brudd på menneskerettigheter ser vi et stort behov for internasjonalt samarbeid basert på forpliktende avtaler mellom land.

Den globale miljøforvaltningen er fragmentert og svak. SV arbeider for å styrke det internasjonale miljøarbeidet slik at verdenssamfunnet kan settes i stand til i fellesskap å løse de globale miljøutfordringene, som farlige klimaendringer og masseutryddelse av plante- og dyrearter.

Globale utfordringer som klimaendringer, menneskerettighetsbrudd, skeivfordeling og fattigdom, krig og konflikt må møtes med både styrking av demokrati og folkestyre innad i hvert enkelt land, og med forpliktende internasjonalt samarbeid. Genèvekonvensjonene og FNs menneskerettighetserklæring er eksempler på gode overnasjonale regler som, på tross av sine mangler, beskytter friheten til enkeltindivider og dermed er med på å styrke folks fundamentale demokratiske rettigheter. Slike ordninger er nødvendige for å få til effektive tiltak raskt nok for å imøtegå noen av vår tids største utfordringer.

SV stiller seg derimot skeptisk til overstatlighet der denne trekker beslutninger lenger bort fra befolkningen og dermed svekker deres demokratiske rettigheter. Dette gjelder blant annet EUs overnasjonalitet, der beslutninger av avgjørende betydning for de enkelte lands samfunnsorganisering tas lengst mulig unna folket. Overnasjonale ordninger av denne art er et dobbelt onde; folkestyret svekkes og blir erstattet med en nyliberalistisk økonomisk orden som verken er demokratisk eller forenlig med sosialismens mål og verdier.

Norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

SV mener norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk må bygge på to perspektiver:

- En klar stemme for global rettferdighet, løsning på klimaproblemene, nedrustning, fredelig konfliktløsning og demokrati.
- Ansvar for egen sikkerhet i våre nærområder.

Norges internasjonale stemme må styres av hva som kan sikre global rettferdighet, også der dette kommer i konflikt med norsk egeninteresse. Det viktigste for en fredeligere verden er å forebygge konflikter og redusere fattigdom og forskjeller. SV mener at Norge skal fortsette å spille en meglerrolle i konflikter der det er ønsket. Norge skal kjennetegnes av vår satsing på diplomatiske, økonomiske og politiske virkemidler i møte med krig og konflikt. Vi skal være en pådriver for menneskerettigheter og arbeide for nedrustning. Norge må være en sterk stemme internasjonalt for å motarbeide at den sterkestes rett skal gjelde og at de rikeste statene og selskapene skal kunne diktere den globale utviklingen.

Norge må arbeide for å styrke internasjonale spilleregler. Vi må også være beredt til på egen hånd å innføre regler vi kjemper for internasjonalt, for eksempel når det gjelder økonomi, våpen og klima. Det er i vår egeninteresse å forbedre internasjonale spilleregler, og det er svært viktig for å hindre krig, urettferdighet og klimaproblemer.

Norges rolle i verden består av mer enn vår uttalte utenriks- og utviklingspolitikk. Norges fotavtrykk preges av oljefondets investeringer, norske selskapers virksomhet i andre land og sterke eksportinteresser. Det trengs en langt mer politisk styring av norske investeringer og norsk eksport, for at disse ikke skal være i strid med hensynet til utvikling og miljø. Statlige selskaper må pålegges strenge krav til sin virksomhet i utlandet. Eksportinteressene må ikke gå foran fattige lands behov for politisk handlingsrom i internasjonale handelsforhandlinger. SVs mål er en samstemt norsk politikk for fred og utvikling.

Pensjonsfondet (SPU) gjør Norge til en stor finansiell aktør globalt. De etiske retningslinjene har vært viktige for å sette en stopper for at Norge gjennom oljefondet bidrar til alvorlig miljøødeleggelse, barnearbeid eller opprustningskappløp. Men det er mulig å bruke fondet langt mer aktivt for å fremme fred, utvikling og miljø verden over, og SV mener vi har en plikt til å ta denne muligheten i bruk. Fondet må brukes aktivt for å påvirke konserner, pensjonsfond, andre investorer og regjeringer.

Pensjonsfondets investeringer bør brukes til direkte investeringer for miljø og utvikling i fattige land. Slike investeringer bør særlig settes inn i land som respekterer demokratiske rettigheter, urfolksrettigheter, kvinners rettigheter og faglige rettigheter. Slik kan utviklingsland bli mindre avhengig av lån fra IMF og Verdensbanken som stiller krav om å føre en markedsliberal, miljøødeleggende og fattigdomsskapende politikk. For framtidige generasjoner er løsning av klimakrisa og globale fattigdomsproblemer avgjørende i seg selv, men også en forutsetning for at fondet kan ivareta sine økonomiske forpliktelser.

EUs markedsliberalisme innebærer en systematisk styrking av kapitalkreftene på bekostning av fagbevegelsen og andre motkrefter i Europa. EU undergraver demokratiet og svekker muligheten for folkelig deltakelse. Utenfor EU står

Norge langt friere til å kjempe for global rettferdighet i solidaritet med dem som trenger det mest. SV er derfor motstandere av norsk EU-medlemskap og EØS-avtalen.

Hovedoppgaven i norsk sikkerhetspolitikk er å ivareta det norske land- og sjøterritoriet og de sikkerhetsutfordringer som følger med det. Økende interesse for energi- og mineralressurser, blant annet fra et styrket Øst-Asia, og de spesielt sterke klimaendringene i nord gjør Nordområdene viktigere og potensielt mer konfliktfylt. Norge må videreutvikle et godt samarbeid med Russland, våre andre naboland og landene i Arktisk råd for å forsvare et sårbart miljø, motarbeide militær opprustning og fremme fredelig sameksistens og god ressursforvaltning i Nordområdene. Det brede regionale samarbeidet må også ha som mål å styrke demokratiet og snu en negativ utvikling for menneskerettighetene i Russland.

Gjennom NATO-medlemskapet er Norge del av en militær strategi som bygger på bruk av atomvåpen og åpner for offensive militære operasjoner utenfor NATOs område. Dette er trusler mot vår sikkerhet. NATO-medlemskapet og det tette bilaterale militære samarbeidet knytter oss for ensidig til USA i sikkerhetspolitikken. SV er mot norsk medlemskap i NATO. Norge bør i stedet samarbeide med de land vi har sterkest interessefelleskap med. Innen forsvar, økonomi og andre felt er det rom for en tettere nordisk politisk sammenslutning. Det vil også styrke den nordiske stemmen internasjonalt.

Det norske forsvarets viktigste oppgave er å sørge for sikkerhet i våre nærområder. Et mer sikkerhetspolitisk uavhengig Norge må medføre endringer i hvordan vi organiserer forsvaret vårt. SV vil bidra mer til fredsbygging og utvikling i sårbare stater, verne om sivilbefolkningen og styrke respekten for grunnleggende menneskerettigheter.

SV støtter norsk verneplikt som grunnlaget for et folkeforsvar. SV ønsker å begrense norsk eksport av krigsmateriell og ønsker bedre kontroll med hvor norske våpen ender opp.

SV vil styrke Norges politiske bidrag til fredsbygging og utvikling i sårbare stater, til beskyttelse av sivile og respekt for de humanitære prinsippene i væpnet konflikt. Norge kan delta i fredsbevarende operasjoner med et klart FN-mandat. Slike operasjoner må være i FN-regi. SV støtter ikke norsk deltakelse i militære operasjoner på fremmed territorium som bryter med dette.

Norsk deltagelse i militære operasjoner i utlandet skal bare skje etter åpen behandling i Stortinget.